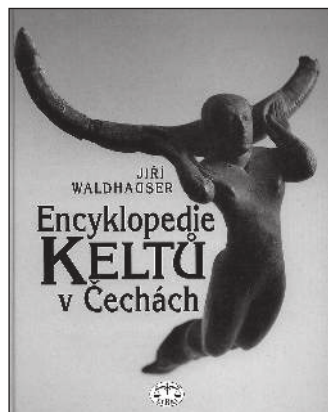

Archeologická produkce nakladatelství Libri

Nakladatelství Libri, které se profiluje zejména encyklopedickou literaturou, patří dnes k našim nejproduktivnějším domům ve světě knih. Mezi mnoha dalšími oblastmi se věnuje i titulům archeologickým.

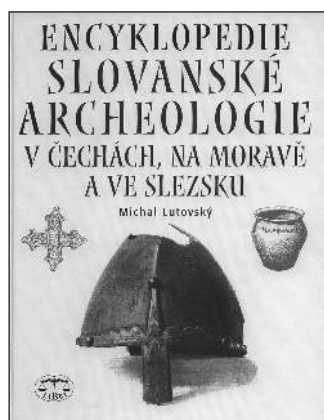
Nejstarším „archeologickým“ počinem Libri bylo v roce 1997 vydání **Archeologie Germánů v Pojizeří a v Českém ráji** autorské dvojice *Lubomíra Košnara* a *Jirího Waldhausera*. První z dvojice autorů stojí za textem o dějinách Germánů obecně, včetně otázky jejich původu a složité epochy stěhování národů. J. Waldhauser v další části knihy rozebírá zvyky, sídla a každodenní život Germánů podle zpráv antických autorů. Tyto informace jsou pak konfrontovány s archeologickými nálezy zejména na našem území se zaostřením pozornosti na zájmový region Pojizeří a Českého ráje, odkud je také podán vyčerpávající rejstřík lokalit s germánskými nálezy.

V roce 2001 začaly vycházet velkoformátové encyklopedie pokrývající všechna období a kultury pravěku a raného středověku. Hned první z nich z pera *Jirího Waldhausera* nesoucí název **Encyklopedie Keltů v Čechách** se koncepčně vyjímá z rámce, který je jinak zbylým titulům většinou společný. Velký prostor (140 stran) je tu věnován úvodní části s obecnými kapitoly o různých

aspektech historie, společnosti, života a kultury Keltů u nás, kde je mimo jiné pojednáno o původu Keltů, jejich demografii a osídlení, v jiných odstavcích je pozornost věnována podobám keltských domů a sídlišť (včetně oppid), technologiím, obchodu, pohřebním zvyklostem a kultu, výtvarným projevům. Opomenuty nejsou ani nekeltské entity na našem území v době převažujícího keltského osídlení. Zmíněna je tak populace s tradicí lidu popelnicových polí a zejména germánské skupiny podmokelská a kobylská. Prostor dostaly také poznámky k dějinám bádání o Keltech u nás. Teprve po této rozsáhlé úvodní pasáži následuje vlastní abecední slovník lokalit; u každého z hesel je kromě popisu nálezů a nálezových okolností uvedena literatura. Encyklopedie je bohatě vybavena obrázky, zejména perokresbami (mapy, půdorysy objektů, předměty), případně černobílými fotografiemi. Samozřejmostí u této i dalších encyklopedií v řadě je bohatá bibliografie.

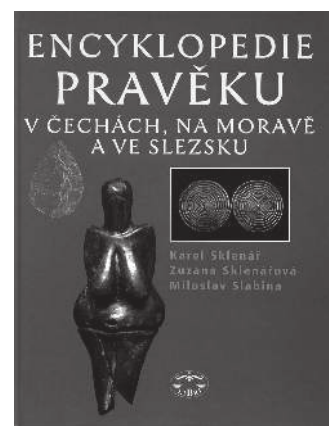
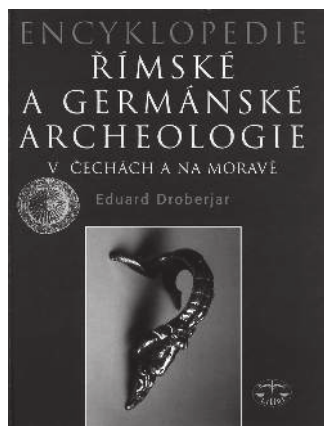
Rovněž v roce 2001 vyšla **Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku** v autorství *Michala Lutovského*, která se zabývá slovanskou entitou na našem území od počátků její přítomnosti až do 11. století. Tato kniha již po formální stránce stanovuje jednotný rámec i pro další navazující svazky. Nenalezneme zde vyčleněné rozsáhlé kapitoly o životě Slovanů a jejich hmotné i duchovní kultuře. Tato absence souhrnných statí je vyvážena pojetím slovníku, kde lze nalézt kromě lokalit též množství tematických hesel, které právě kulturu a život Slovanů a také některé důležité historické osobnosti a osobnosti z dějin archeologie přibližují. Čtenář má tedy kromě popisu konkrétních lokalit a souvislostí nálezů na nich možnost dozvědět se například něco o amputacích končetin v té době, o architektuře, o hrobech a pohřbech,

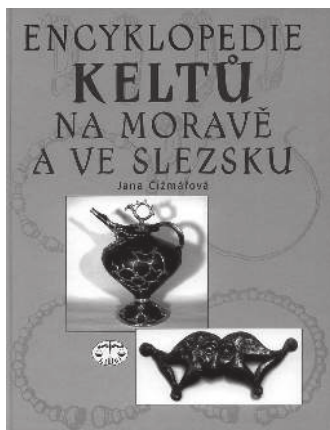
o kultu a náboženství, ale také o různých kmenech, skupinách a národech, které zasáhly do vývoje na našem území (Avaři, Charváti, Maďaři), mnohá hesla vysvětlují a zařazují do souvislostí pojmy z hmotné kultury (email, krojídlo, tyglík), svá hesla mají i nejdůležitější kroniky (Kosmova, tak řečeného Fredegara, Widukindova), a konečně nejsou opomenuty ani důležité historické události a území (Velká Morava, dvojí Svatoplukova zrada, Sámova říše). Každé heslo, včetně těch tematických, je doplněno o literaturu, což umožňuje čtenáři uspokojit případný hlubší zájem. Encyklopedie je typicky vybavena bohatým obrazovým doprovodem s perokresbami, plánky a černobílými fotografiemi. V závěru je soupis literatury a tematický rejstřík k snadší orientaci v záběru knihy.

Řada archeologických encyklopedií pokračovala v roce 2002 vydáním **Encyklopedie**

římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě *Eduarda Droberjara* a **Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku** trojice autorů *Karla Sklenáře*, *Zuzany Sklenářové* a *Miloslava Slabiny*. Obě zmiňované encyklopedie ve svém slovníku opět kromě hesel jednotlivých lokalit vysvětlují i další pojmy z hmotné kultury a života období jímž se zabývají. Tato tematická hesla přinášejí poznámky o kultu a pohřebních zvyklostech, výrobních činnostech, zbraních a nástrojích, sídlištních jednotkách a typických stavbách kultovních i profánních, o surovinách a jejich zpracování a o dalších skutečnostech. Každé heslo je v obou encyklopediích opět vybaveno základní literaturou k pokročilejšímu dohledání. V Droberjarově knize je možno vzhledem k antickému literárnímu zázemí v hesláři nalézt i některé historické postavy, události a útvary nějak související s našimi zeměmi a také hesla některých osobností významných pro archeologii Germánů a vůbec doby římské na našem území; na konci Droberjarovy encyklopedie je opět připojen i tematický rejstřík. Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zase přináší v rámci slovníku i hesla jednotlivých kultur klasického pravěku (kultura s lineární keramikou, únětická kultura, horákovská kultura) a hesla jednotlivých základních období (paleolit,

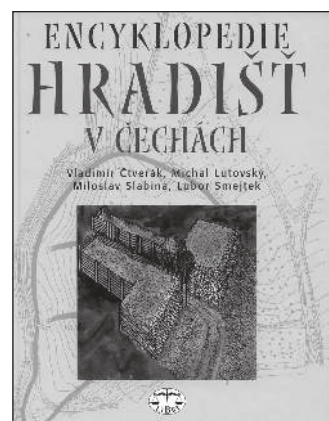
eneolit, doba bronzová), vždy s hutným předestřením základních skutečností o dané době či kultuře a odkazy na jednotlivá další slovníková hesla. Přehledné mapky umožňují představu o základním územním rozsahu jednotlivých kultur na našem území. Obě encyklopedie jsou samozřejmě vybaveny obšírnou bibliografií.

Celý komplet v chronologickém a geografickém smyslu doplňuje **Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku**. Jana Čížmářová tak vyplnila v roce 2004 mezeru vzniklou zúženým zaměřením Waldhauserovy encyklopedie pouze na Čechy a tematicky na ni navazuje. Publikace Čížmářové správně nenosí dříví do lesa a neopakuje všeobecné kapitoly o životě, dějinách a kultuře Keltů, a odkazuje v předmluvě čtenáře v tomto směru na statě v úvodu Waldhauserovy encyklopedie (viz výše). Kniha však po úvodu a předmluvě nepřechází rovnou do slovníkové části, ale věnuje prostor stručným kapitolám o dějinách Keltů specificky na Moravě, bádání o Keltech v moravském a slezském prostředí a představuje v nerozměrných medailonech důležité osobnosti tohoto bádání. Samotná slovníková část obsahuje již jen hesla lokalit s keltskými nálezy (vždy s odkazy na literaturu). Standard celé řady je opět v bohaté bibliografii a obrazovém doprovodu perokresb, mapek a černobílých fotografií dodržen.

Výše uvedený komplet encyklopedií, který nyní pokrývá období od paleolitu až po

11. století, by v budoucnu dle edičního plánu nakladatelství měla doplnit encyklopedie střeověké archeologie. Tematicky se řada dočkala rozšíření již v roce 2003 a 2004, kdy byly vydány **Encyklopedie hradíšť v Čechách** v autorství Vladimíra Čtveráka, Michala Lutovského, Miloslava Slabiny a Lubomíra Smejtky a **Encyklopedie hradíšť na Moravě a ve Slezsku** z pera Miloše Čížmáře. „Česká hradíšť“ obsahují v úvodu stručné statě o problematice hradíšť, dějinách jejich archeologického poznávání, jejich památkové ochrany a také o třídění hradíšť z hlediska polohy a typu opevnění a o vývoji hradíšť v jednotlivých dějinných epochách. „Moravská hradíšť“ čtenáře nejprve provázejí historií poznávání hradíšť na Moravě, představují stručně některé významné osobnosti, které k tomuto poznávání přispěly. Je rovněž pojednáno o metodách poznávání hradíšť; k podobě s českým pandánem jsou hradíště popsána z hlediska polohy v krajině a konstrukce opevnění a je podán nástin vývoje hradíšť v jednotlivých obdobích. Po úvodních pasážích následuje slovník lokalit nesoucích stopy po nějakém hradíšti; každé heslo je doplněno literaturou. Z charakteru ústředního tématu publikací vyplývá i použitý obrazový doprovod tvořený zejména různými pláňkami, mapkami a terénními náčrtky, rovněž rekonstrukcemi různých částí či celých hradíšť a také černobílými fotografiemi, zejména leteckými. Obě encyklopedie jsou doplněny celkovými mapami lokalit a obšírnou bibliografií.

V roce 2005 vyšla v Libri publikace se speleoarcheologickým zaměřením. Václav Matoušek, Petr Jenč a Vladimír Peša shromáždili ve své knize **Jeskyňě Čech, Moravy a Slezska s archeologickými nálezy** informace o artefaktech a stopách bytování člověka ve specifickém jeskynním prostoru. Kniha se neskládá jen ze slovníku jeskynních lokalit. V úvodních kapitolách je pojednáno o přírodních podmínkách jeskynních oblastí a jeskyní samotných, dále o dějinách výzkumu jeskyní a metodách speleoarcheologie a nastíněn je i vývoj využívání jeskyní v jednotlivých dějinných epochách. Samotný slovník pak představuje nejvýznamnější lokality s nálezy v jednotlivých heslech s odkazy na literaturu. Základní text je doplněn pláňkami jeskyní, perokresbami nálezů a černobílými fotografiemi. V závěrečné části knihy je připojen soubor medailonů hlavních osobností speleoarcheologie (a to v československém obsazení), dále stručný přehled kulturních etap od paleolitu až po raný středověk, slovníček vybraných pojmů; zajímavý je přehled hlavní související legislativy. Samozřejmě nechybí soupis literatury a také rejstřík lokalit.

Rovněž v roce 2005 spatřil světlo světa pěkný knižní bumblíček: velkoformátová **Pravěká Praha** širokého kolektivu autorů v editorství Michala Lutovského a Lubora Smejtky čítající více než tisíc stran. Nejprve čtenáře Karel Sklenář provede po Praze archeologické – tedy představí vývoj ponejprv starožitnického a později i archeologického zájmu o teritorium pražské aglomerace od 16. století po dnešek. Václav Cílek v další kapitole pojednává o přírodních podmínkách pražského prostoru (o vývoji vegetace píše Petr Pokorný, o fauně Eva Kadlecová a Jaroslav Hlaváč). Následují chronologické kapitoly o vývoji pražského území v jednotlivých pravěkých údobích a raném středověku: Praha kamenná (o paleolitu a mezolitu píše Karel Sklenář, o neolitu a eneolitu Jan

Turek), Praha bronzová (Lubor Smejtek), Praha železná (o halštatu píše Vladimír Čtverák, o latěnu Michal Bureš a Jiří Waldhauser), Praha germánská (Eduard Droberjar) a Praha slovanská (Michal Lutovský); na konci kapitoly či chronologického období je připojen katalog nálezů. Text je doprovázen velkým množstvím obrázků a černobílých fotografií – tak jak jsme si na to zvykli u dříve zmiňovaných velkoformátových encyklopedií; je vloženo několik příloh s barevnými obrázky na křídovém papíře. V závěru Václav Blažek píše o jazykovém vývoji na pražském území. Nechybí zevrubná bibliografie a rejstřík pražských ulic s archeologickými nálezy.

Zatím posledním titulem s archeologickou tematikou je **Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů autorského kolektivu** pod vedením Karla Sklenáře (2005). V úvodu je stručně psáno o dějinách archeologie v českých zemích. Následuje obsáhlý slovník jednotlivých archeologů s přehledem publikační činnosti. V závěru je výběrový přehled institucí a periodik zabývajících se archeologií. Připojena je obrazová příloha.

Velmi specificky se s tématem archeologie vypořádal Karel Sklenář ve své knížce z roku 2003 s názvem **Bohové, hroby a učitelé**. Předmětem této knihy je krásná literatura do poloviny 20. století, která pojednávala o archeologických nálezech a chování lidí k nim a také literatura, jejímž tématem byl přímo pravěk nebo raný středověk. Sklenář nám tak představuje specifický výřez české literatury, představuje nám autory, kteří ve svých dílech psali o archeologických nálezech a vytvořili okolo těchto nálezů příběh nebo autory, kteří psali o životě v tak velmi archeologických obdobích jakými jsou pravěk a raný středověk (například Čermák, Hofmeister, Štorch a další).

Milan SLEZÁK